

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, старшого дослідника Шкарупи Костянтина Вікторовича на дисертацію Федоренка Анатолія Вікторовича на тему: «Адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Страховий ринок є невід'ємною складовою фінансової системи держави, що виконує важливі функції з перерозподілу ризиків, захисту майнових інтересів громадян та суб'єктів господарювання, а також підтримання макроекономічної стабільності. В умовах воєнного стану його значення суттєво зростає, адже саме страхування виступає дієвим механізмом відновлення та компенсації втрат, спричинених воєнними діями, надзвичайними ситуаціями та іншими загрозами. Варто акцентувати увагу на тому, що правовий режим воєнного стану обумовлює необхідність адаптації адміністративно-правових засад державного регулювання страхового ринку, адже зростає кількість ризиків, які раніше не були притаманними мирному часу (зокрема, страхування військових ризиків, пошкодженого майна, життя та здоров'я військовослужбовців і цивільних осіб). Окрім того, в умовах воєнної економіки відбувається перерозподіл фінансових ресурсів, що потребує посилення контролю з боку держави за платоспроможністю страховиків, прозорістю їх діяльності та виконанням зобов'язань перед страхувальниками. Слід також з акцентувати на тому, що сьогодні зростає потреба у створенні спеціальних правових механізмів захисту страхових виплат, адже воєнні обставини різко підвищують соціальну вразливість населення. Отже об'єктивна необхідність вдосконалення державного регулювання ринку страхування визначають актуальність теми дисертаційного дослідження Федоренка Анатолія Вікторовича на тему: «Адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування».

Роботу виконано відповідно до: «Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року», затверджених Указом Президента України від 30.09.2019

№ 722/2019; «Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року», введеної в дію Указом Президента України від 11.08.2021 № 347/2021; «Національної економічної стратегії на період до 2030 року», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. Окрім того, дисертація узгоджується з темою науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб спираючись на узагальнення наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, з'ясувати сутність та виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, а також на основі аналізу позитивного вітчизняного та зарубіжного досвід розробити та надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації спрямовані вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання (с.18).

Узагальнений в роботі теоретичний та нормативний матеріал аналізується з використанням виваженого методологічного апарату, який включає як загальнонаукові, так і конкретні наукові методи пізнання, зокрема: діалектичний, логіко-семантичний, порівняльно-правовий, соціологічний, системно-структурний, метод моделювання та інші методи пізнання (с. 20). Загалом, методи дослідження є цілком сучасними й обґрунтованими, що стало запорукою успішного вирішення поставлених дисертанткою завдань.

Високий ступінь вірогідності і наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел. Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці фахівців із галузі адміністративного, фінансового, страхового права, тощо. В процесі підготовки дослідження використовувались також здобутки вчених-фахівців з інших галузевих дисциплін, зокрема: теорія держави і права, теорія управління, філософія, тощо. Нормативно-правову основу дисертаційної роботи становлять Конституція України, ратифіковані у встановленому законом

порядку міжнародні договори та угоди, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, а також відомчі нормативні документи Національного банку України. Інформаційною та емпіричною базою дисертаційної роботи є статистичні дані, науково-періодичні видання, тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є дійсно однією із перших спроб з'ясувати сутність та виокремити особливості адміністративно-правових засад державного регулювання ринку страхування, на основі чого надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації спрямовані вдосконалення правових та організаційних засад здійснення відповідного регулювання (с.20). Зокрема в роботі:

- уперше сформульовано узагальнююче поняття «суб'єкти державного регулювання ринку страхування», під яким запропоновано розуміти органи державної влади та інші спеціально уповноважені інституції, які в межах своєї компетенції здійснюють формування та реалізацію державної політики у сфері страхування, встановлюють обов'язкові правила і стандарти діяльності учасників страхового ринку, реалізують нагляд і контроль за їх дотриманням, а також забезпечують захист прав та інтересів страхувальників і страховиків з метою стабільного та прозорого функціонування страхового ринку (с.21);

- удосконалено теоретичне бачення ключових проблем державного регулювання ринку страхування, до яких віднесено: 1) застарілість нормативно-правової бази, а також недостатня її гармонізація зі світовими вимогами та стандартами; 2) законодавча неврегульованість питань страхування воєнних ризиків, цифровізації сфери надання страхових послуг, а також забезпечення кібербезпеки у цій сфері; 3) низький рівень захищеності прав споживачів, зокрема, як вбачається, недостатньо дієві механізми оскарження дій страховиків та відшкодування збитків у випадку їх банкрутства; 4) наявність низки проблемних питань щодо ліцензування та нагляду, що включають: нечіткі критерії оцінки фінансової стійкості страховиків і можливості маніпуляцій із капіталом; 5) низький рівень прозорості в діяльності страхових

компаній, що знижує рівень довіри до них; 6) високий рівень тіньових схем – використання страхування для оптимізації оподаткування чи виведення капіталу; 7) низький рівень фінансової та правової грамотності населення, що зменшує попит на страхові послуги та ускладнює розвиток цивілізованого ринку (с.22);

дістав подальшого розвитку аналіз досвіду США щодо державного регулювання ринку страхування, на основі чого відмічено, що незважаючи на децентралізацію, у цій державі особливий акцент робиться на прозорості і публічній звітності страховиків, адже американські регулятори активно публікують інформацію про фінансовий стан компаній, що допомагає споживачам ухвалювати поінформовані рішення та сприяє здоровій конкуренції через що такий досвід особливо є цікавим для України, де питання підвищення довіри до страхового ринку є надзвичайно актуальним (с.23);

- з'ясовано, що ринок страхування – це регламентована законодавством України та державою галузь діяльності уповноважених суб'єктів (страховиків, страхових посередників) щодо здійснення передбачених Законом України «Про страхування» дій, операцій та заходів, націлених на організацію та проведення страхування визначеного класу, реалізацію страхових продуктів, а також кінцеве отримання позитивного економічного результату. Тож, страховий ринок, незважаючи на свою назву та цілком матеріалістичну ціль функціонування, має формалізований вигляд, структуру та суворий державний регламент, а провадження діяльності на ньому обмежено для більшості суб'єктів господарювання, які зобов'язані відповідати цілому ряду юридичних, організаційних та інших вимог (с.38–39);

- виділено ключові особливості ринку страхування, які підкреслюють його унікальність та значимість в економічній системі та правовому середовищі країни: 1) діяльність на ринку страхування має чітке законодавче визначення та допустимі форми. Вони обов'язкові до врахування та застосування. Виключно в них ринок функціонує та досягає поставленого економічного результату; 2) страховий ринок передбачає обмеження стосовно складу суб'єктів, які мають

право здійснювати на ньому діяльність, а також суворі стандарти їх організаційно-правового статусу; 3) чіткою регламентацією також відрізняються об'єкти страхового ринку, пов'язані із обмеженим переліком класів страхування; 4) страховий ринок піддається державному регулюванню, яке має глибокий зміст та стосується широкого кола питань його функціонування (с.67);

- наголошено, що правове регулювання державного регулювання ринку страхування ґрунтується на положеннях Конституції України, міжнародних актів, законодавчих, підзаконних документів, а також відомчих актів Національного банку України. В системі відповідних засад ключове місце належить нормам адміністративного права, адже саме за допомогою останніх визначаються: 1) стандарти, правила та вимоги, яким має відповідати весь сектор страхування, а також безпосередньо робота страховиків; 2) особливості статусу та склад повноважень суб'єктів, які реалізують державне регулювання ринку страхування; 3) адміністративно-правовий інструментарій державної регуляторної діяльності, а також порядку та специфіки його реалізації спеціально уповноваженими державними органами; 4) закріплюються гарантії діяльності сторін відповідних правовідносин; тощо (с.85);

- обґрунтовано, що адміністративно-правові форми державного регулювання ринку страхування – це регламентовані законодавством України моделі повноважної, компетентної, цілеспрямованої діяльності державних органів та їх посадових осіб щодо організації та підтримки належної, правомірної та законної роботи страхового ринку, які реалізуються за допомогою однорідних за природою та юридичними властивостями адміністративно-правовими методами (с.115);

- з метою вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування запропоновано: врешті прийняти Закон України «Про систему страхування воєнних ризиків»; створити умови для подальшої цифровізації сфери страхування, що має включати: впровадження електронних реєстрів і звітності, розвиток систем дистанційного

моніторингу фінансового стану компаній, автоматизацію процедур ліцензування та розгляду скарг, а також використання аналітики великих даних і штучного інтелекту для прогнозування ризиків і прийняття управлінських рішень; покращити кадрове забезпечення суб'єктів державного регулювання ринку страхування, для чого необхідним є: системне підвищення кваліфікації фахівців через регулярні тренінги, навчальні програми та стажування як в Україні, так і за кордоном; залучення експертів із сучасними знаннями в галузі фінансів, ризик-менеджменту та ІТ-технологій; створення умов для професійного розвитку та мотивації працівників, зокрема через конкурентну заробітну плату і кар'єрне зростання; а також впровадження інноваційних методик оцінки та управління ризиками, які потребують належної експертизи (с.184); тощо.

В дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення і висновки.

Однак, як і при дослідженні будь-якої складної та нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям подальшої наукової дискусії та напрямками подальшої розробки даної проблеми. До них варто віднести:

1. Розкриваючи теоретико-методологічні засади державного регулювання ринку страхування (розділ1), автор робить низку цікавих з теоретичної точки зору висновків. Разом із тим, дослідження було б більш повним та змістовним, якби Анатолій Вікторович, в межах цього розділу, розкрив соціально-економічне значення страхування в сучасних умовах трансформації суспільства.

2. Заслуговує на увагу те, що автором було сформульовано авторське визначення понять «страхування», «ринок страхування», «державне регулювання ринку страхування» (с.67-69), тощо. Однак, на нашу думку, для більш точного розкриття сутності досліджуваного у роботі питання, здобувачу варто було вказати: що взагалі представляє собою страхування як вид

підприємницької діяльності?

3. На сторінці 116 автор вказує, що встановлення дозволів та заборон – це одна з ключових форм регуляторної діяльності держави, адже саме за рахунок неї відбувається координація та спрямування дій учасників ринку страхування відповідно до сформульованого курсу розвитку останнього. Це твердження, як вбачається, є лише частково вірним, оскільки в дослідженні ми говоримо про державне регулювання, а тут пріоритетне місце має відводитись нормотворчості.

4. Спираючись на аналіз зарубіжного досвіду автор вказує на необхідності децентралізації системи страхування, що особливо актуально для України, оскільки різні регіони по-різному потерпають від ведення бойових дій (с.135). Із таким твердженням складно не погодитись. Однак, така цікава пропозиція має бути більш детально розкрита та обґрунтована.

5. Опрацьовуючи напрями вдосконалення правових та організаційних засад державного регулювання ринку страхування здобувач робить низку цікавих як з теоретичної, так і практичної точки зору висновків. Разом із тим, на мою думку, автору варто було більше уваги приділити питанню державно-приватного партнерства у цій сфері. А відтак, додатково хотілося б уточнити: що дасть запровадження державно-приватного партнерства у сфері страхування?

Разом із тим, зазначені зауваження носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної А.В. Федоренка дисертаційної роботи та не знижують її достатній науково-теоретичний рівень й практичну значущість.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – як науково-теоретичне підґрунтя для проведення досліджень, присвячених проблемам державного регулювання ринку страхування в Україні; правотворчій діяльності – для вдосконалення діючих та розробки нових нормативних документів різної юридичної сили, які визначають адміністративно-правові засади державного

регулювання ринку страхування; правозастосовній діяльності - з метою підвищення ефективності результативності діяльності суб'єктів, що здійснюють державне регулювання ринку страхування; освітньому процесі - в процесі підготовки науково-методичних, лекційних матеріалів, а також підручників та навчальних матеріалів з дисциплін: «Адміністративне право»; «Державне управління»; «Фінансове право»; «Страхування»; «Страхове право» тощо, а отже робота має, як теоретичне так і практичне значення.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію й автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження на тему: «Адміністративно-правові засади державного регулювання ринку страхування» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю й обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Федоренка Анатолія Вікторовича – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

доктор юридичних наук, старший дослідник

старший оперуповноважений в ОВС

Департаменту організаційного забезпечення діяльності

Бюро економічної безпеки України

Костянтин ШКАРУПА

Керівник

